

# ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

# ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»  
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

## ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg.  
— Karl Joël τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Basel. — Ernst Hoff-  
man τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank,  
τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero τακτ.  
καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης. — Ραφ. Δήμου, καθ. τοῦ Πανε-  
πιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμ. — Κ. Τριανταφυλλόπου-  
λος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust  
ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμαδός σύμβου-  
λος ἐπικρατείας. — Χ. Τζωρτζόπουλος ἔκτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου  
Θεσσαλονίκης. — Franz Boehm ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg  
— Παν. Κανελλόπουλος ὑφηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Κωνσταν-  
τῖνος Τσάτσος ἔκτ. καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδορα-  
κόπουλος ὑφηγ. Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης. — Θεμ. Τσάτσος ὑφηγ.  
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΡΩΝ 41

1932



## ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ "ΑΡΧΕΙΟΥ",

Τρία χρόνια και περισσότερο πέρασαν από τὴ μέρα πού κυκλοφόρησε τὸ πρῶτο τεύχος τοῦ «Ἀρχείου Φιλοσοφίας καὶ Θεωρίας τῶν Ἐπιστημῶν». Σκοπὸς του ἦτανε νὰ φέρῃ σὲ ἐπαφή μερικὸς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα νέους, μὲ ὠρισμένες βασικὲς φιλοσοφικὲς ἔννοιες, ἐκεῖνες πού θεμελιώνουν τὰ ἰδεοκρατικὰ συστήματα.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ βρέθηκε τὸ «Ἀρχεῖο» ἀντιμέτωπο σὲ δύο ἀντίθετες τάσεις.

Ὅσοι διαδίδανε καὶ διδάσκανε στὴν Ἑλλάδα τὴ φιλοσοφία ἢ κρατούσανε τὰ ἐξωτερικὰ σύμβολα τῆς ἰδεοκρατίας, χωρὶς τὴν ἐσωτερικὴ τῆς σύσταση καὶ τὴ λογικὴ τῆς θεμελίωση, καθιστῶντας τὴν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στεγνή, ἀστήρικτη καὶ μισητὴ ἢ ἦταν ἀρπαγμένοι ἀπὸ τὰ δόγματα τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ, πού μὲ τὴν φαινομενικὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ὁμοφωνία του μὲ τίς καθημερινὲς ἐπιθυμίες καὶ ἀντιλήψεις, εἶχε κι' ὅ, ας γίνεῖ ἡ εὐκολώτερη τροφὴ τῶν νέων, ὅσους ἡ στεγνότητα καὶ κενότητα τῆς ψευδοἰδεοκρατίας εἶχε κάνει ἐχθροὺς τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφικῆς σκέψης. Οἱ ψευδοἰδεοκράτες τοῦ τόπου μας, πού ἐλάχιστα βγῆκαν ἀπὸ τὴ λεξικογραφία, τὴν ἱστοριογραφία καὶ τὴν καθαρὴ τυπολογία, θέματα ἀπολύτως σεβαστὰ ὅταν δὲν προβάλλονται μὲ φιλοσοφικὲς ἀξιώσεις, εἶναι ὅλοι καθαρὸι ψυχολογιστὲς καὶ γι' αὐτὸ αἰσθησιοκράτες, ὅπως καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ. Τοὺς χωρίζει ὅμως ἡ ἀκόλουθη διαφορὰ. Οἱ ψευδοἰδεοκράτες δὲν ἄσκησαν, οὔτε μπορεῖ ν' ἀσκήσουν, ἐπίδραση σὲ ψυχὰς νέες, κατέχουν ὅμως τὰ ἐπίσημα φιλοσοφικὰ βήματα καὶ ἐπιδρῶνε, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ἀρνητικά, ἀπομακρύνοντας τοὺς νέους ἀπὸ τὴ φιλοσοφία καὶ σπρώχνοντας τοὺς ἀθέλητα πρὸς τὴ ζωντανότερη καὶ καθαρώτερη θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά οἱ ὕλιστὲς τῆς ἱστορίας, οἱ περισσότεροι μακρὰ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα βήματα, γιὰ νὰ προσελκύσουν τοὺς νέους πού οἱ ψευδοἰδεοκράτες ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, κατέβασαν τὴ σκέψη στὸ χαμηλότερο δημοσιογραφικὸ καὶ προπαγανδιστικὸ ἐπίπεδο, δίνοντας στὴ συζήτηση τίς περισσότερες δυστυχῶς φορὲς λιβελλογρα-

φικό τόνο. Και τὸ λέμε αὐτό, γιατί πιστεύομε πὼς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ὑλιστῆς τῆς ἱστορίας πὺ νὰ μπορῆ νὰ σταθῆ σὲ πολὺ ψηλὸ ἠθικὸ καὶ φιλοσοφικὸ ἐπίπεδο.

Ἔτσι εἶχε ἀμέσως τὸ «Ἀρχεῖο» νὰ πολεμήσῃ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀπέναντι στοὺς δύο αὐτοὺς ἀντιπάλους θέλησε ν' ἀντιτάξῃ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του μιὰ καθαρὰ ἀντικειμενικὴ ἐργασία, δηλαδὴ νὰ θέσῃ καὶ ν' ἀναπτύξῃ, ἀπὸ διάφορες πλευρῆς, βασικὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα καὶ ἔτσι νὰ ὀπλίσῃ τὸν ἀναγνώστη γιὰ μιὰ σοβαρὴ ἀντιμετώπιση καὶ τῆς ψευδοϊδεοκρατίας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ. Ἄν ἐξαιρέσει κανεὶς δύο ἀπαντήσεις, τὶς ὁποῖες, ὕστερα ἀπὸ μιὰ πράξη πὺ ἦταν οὐσιαστικὰ πρόκληση, ἀναγκάσθηκε νὰ δώσῃ τὸ «Ἀρχεῖο», σὲ ὅλο αὐτὸν τὸν καιρὸ ἀποφεύγοντας, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ φορὰ, ὅπου εἶχε ἠθικὸ καὶ ἐπιείγον καθῆκον νὰ μιῆσῃ, τὶς συνηθισμένες στὸν τόπο μας ἐπικριτικῆς καὶ ἐπιπόλαιες βιβλιογραφίες καὶ τὶς παντὸς εἶδους ἀρνήσεις καὶ ἐπιθέσεις, ἀφιερῶθηκε σὲ ἐργασία πέρα καὶ πέρα θετικῆς.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐδαπανήθηκε σὲ προβλήματα, μὲ τὰ ὁποῖα κατὰ κανόνα ποτὲ ὡς τώρα δὲν εἶχαν ἀσχοληθῆ ὅσοι εἴτε εἶχαν ἐπίσημα τὸν τίτλον τοῦ φιλοσόφου εἴτε θεωροῦνταν στὴν ἀγορὰ φιλόσοφοι. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία πὼς τὰ προβλήματα αὐτὰ ἦταν σὲ κάμποσους γνωστά. Γιὰ τὴν ὑπεύθυνη ὅμως ἀνάπτυξή των κανεὶς δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ συγκρουσθῆ μὲ τὶς λογικὰς λογῆς προλήψεις πὺ κυκλοφοροῦν στὴν ἀμορφη ἀκόμα πνευματικὴ μας ζωὴ. Καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τὸ διαπιστώσαμε.

Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις καὶ οἱ καλλίτεροι πνευματικοὶ ἐργάτες τοῦ τόπου μας, πρόσωπα σεβαστά, ἀντιμετώπισαν τὸ «Ἀρχεῖο» μὲ πολλῆς ἐπιφυλάξεις, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε μὲ πολλῆς ἀντιροήσεις. Καὶ τοὺς καλλιτέρους τούτους τοὺς τρόμαξε ἡ δυσκολία γιὰ τὴν κατανόηση τέτοιων προβλημάτων καὶ ἡ ἀλύγιστη λογικὴ προσατένιση χωρὶς συμβιβασμοὺς μὲ τὶς ἀξιώσεις τοῦ κοινοῦ μυαλοῦ. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅμως ὅτι, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐργασία αὐτὴν τῶν τριῶν ἐτῶν, πολλοὶ καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι στὴ γνώμη τῶν ὁποίων τὸ «Ἀρχεῖο» ἔδινε μεγάλη σημασία, ἄρχισαν νὰ ἐξοικειώνονται μὲ τὶς φιλοσοφικῆς ἔννοιες καὶ νὰ ἀναγνωρίζουν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἐνῶ στὴν ἀρχὴν ὑποπτεύονταν πὼς ἦταν ἀυθαίρετες καὶ ἀσυνάρτητες ἔννοιες, πὺ δὲν ἀνταποκρίνονταν τάχα σ' ἓνα οὐσιαστικὰ ἐπιστημονικὸ περιεχόμενο.

Ἡ δυσπιστία αὐτὴ ἔχει τὴ ρίζα της στὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε στὰ Πανεπιστήμια οὔτε ἔξω ἀπ' αὐτὰ εἶχε γίνει σοβαρὸς λόγος γιὰ τὰ θεμελιωδέστερα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας. Ἔτσι ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας, πὺ ἐδῶ καὶ ἓνα περίπου αἰῶνα ἀποτελεῖ τὸν θεμελιωτικὸ λόγον τῆς ἱστορικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ἦταν ἀγνωστὴ ὡς καθ' αὐτὸ φιλοσοφικὴ ἔννοια. Σ' αὐτὴ τὴν ἀγνοία ὀφείλεται τὸ γεγονὸς ὅτι πολλὰ πρὸς προσπάθειες τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ νὰ ἐρμηνεύσουν τὴ νέα



έλληνική ιστορία ἔμειναν ἀναπάντητες ἀπὸ -ἐκείνους πὺν εἶχαν τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀπλουσιὰτὴ ἐκείνη ἔννοια τῆς ἀξίας πὺν ἐγκλείουν ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅλες αὐτὲς οἱ ὑλιστικὲς ἐρμηνεῖες ἀνατρέπονται. Ἀλλὰ γιὰ νὰναι κανεῖς σὲ θέση νὰ καταλάβῃ τὴν ἔννοια τῆς ἀξίας, πρέπει νὰ μπορῇ νὰ χωρίση μέσα σὲ μιὰ πράξη τὴν ἐνέργεια ἀπὸ τὸ νόημά της, καὶ ἔτσι νὰ προχωρήσῃ, χωρίζοντας τὴν ψυχολογικὴ γένεση τῆς συνείδητης ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά της περιεχόμενα. Γιατὶ ἄλλο πρόβλημα εἶναι τὸ πῶς χρονικὰ δημιουργεῖται σιγὰ σιγὰ ἡ συνείδηση καὶ ἄλλο τὸ νόημα πὺν ἔχουν οἱ πράξεις της. Ὅσοι δὲν καταλαβαίνουν τὴν διάκριση αὐτὴν ἀνακατεύουν τὴν ψυχολογία καὶ τὴ λογικὴ καὶ προετοιμάζουν τὸ ἀνακάτωμα τῆς φύσης καὶ τῆς ἱστορίας. Πρέπει νὰ κατανοηθῇ κάτι βασικό· ὅτι δηλαδὴ τὸ ἔδαφος τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, πὺν δημιουργεῖται μὲ τὴ μεταφορὰ τῶν μεθόδων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν στὴν ἱστορία, τὸ εἶχε προλειάνει ὁ ψυχολογισμός, δηλαδὴ ἡ σύγχυση τῆς ψυχικῆς ἐνέργειας μὲ τὸ ψυχικὸ περιεχόμενο, ἡ συνταύτιση τοῦ ψυχολογικοῦ καὶ τοῦ λογικοῦ συνειδότος. Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ οἱ συνεργάτες τοῦ «Ἀρχείου» ἔδαπάνησαν ἕνα μεγάλο ποσὸν ἐργασίας.

Τὴ διάκριση αὐτὴ πὺν ἀνακύπτει αὐτόματα ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων, πὺν ἀντιτίθεται ριζικὰ στὸν ψυχολογισμό καὶ ὅταν ἀκόμα κούβεται κάτω ἀπὸ μιὰν ἰδεοκρατικὴ λεοντὴ καὶ πὺν μόνο αὐτὴ ξεσκεπάζει τὴ λογικὴ γύμνια τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, τὴ διάκριση αὐτὴ μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια προστάθησε νὰ καταστήσῃ φανερὴ τὸ «Ἀρχεῖο». Τὰ προβλήματα αὐτὰ δὲν εἶναι καινούργια· ἀντικρούσθησαν μὲ πάθος κάθε φορὰ πὺν μέσα στὴν ἱστορία ὑπῆρξε πραγματικὴ φιλοσοφία. Γεννήθησαν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, κυριώτατα μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ ὕστερα ξαναφανερώθησαν μεμονωμένα στὸ ἔργο τοῦ Αὐγουστίνου. Ἐγιναν κοινὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἀναγέννησης καὶ ἀποκρυσταλλώθησαν στὴ γερμανικὴ ἰδεοκρατία. Ἡ σύγχρονη γερμανικὴ φιλοσοφία, πὺν ἔχει γιὰ λαμπρότερους ἐκπροσώπους της τοὺς Cohen, Natorp, Husserl καὶ Rickert εἶναι ἀπλῆ συνέχεια τῆς μεγάλης αὐτῆς παράδοσης. Εἶναι ἐπομένως φυσικὸ ὅτι τὸ «Ἀρχεῖο» συνέδεσε τὴ ζωὴ του μὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὸ ἔργο των. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο ὅτι ἐνῶ ὡς πρὸ δύο ἐτῶν οἱ μὲν παλαιότεροι περιορίζονταν στὴν ἐκλαίκευση τῆς φιλοσοφίας τοῦ Wundt, καὶ οἱ νεώτεροι εἶχαν ὡς φιλοσοφικὸ ἀπαντον μερικὰ ψυχαναλυτικὰ πορίσματα τοῦ Freud, πὺν θὰ μείνη στὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος μόνον ἕνας μεγάλος ἐργάτης ἐιδικτῆς ἐπιστήμης καὶ ὄχι σὰν φιλόσοφος, τώρα ὅμως καὶ παλαιότεροι καὶ νεώτεροι ἀναγκάσθησαν νὰ εὐρύνουν τοῦλάχιστον τὸν κύκλο τῶν γνώσεών των, καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ οἱ ψευδοἰδεοκράτες καὶ ὑλιστὲς ἀπὸ τὶς ἴδιες ἀπάνω κάτω ἀπόψεις ξαφνικὰ βάλθησαν νὰ ἐρμηνεύουν καὶ νὰ πολεμοῦν τὸ ἔργο τῶν συγχρόνων γερμανῶν ἰδεοκράτῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Rickert, ἔργο πὺν ὡς τώρα διόλου δὲν τοὺς εἶχε ἀπασχολήσει. Καὶ εἶναι φυσικὴ ἡ συμμαχία αὐτὴ γιὰτὶ ψευδοἰδεο-

4  
κράτες ψυχολόγοι και ύλιστές ξεκινᾶνε ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀρχή, ἀπὸ τὴν αἴσθηση.

Τὴν ἰδεοκρατικὴ παράδοση παρακολούθησε τὸ «Ἀρχεῖο» καὶ στὴν Ἰταλία ὅπου ἡ ἐξέλιξή της τὰ τελευταῖα χρόνια ὑπῆρξε ἡ πιὸ γόνιμη μετὰ τὴ Γερμανία. Εἶναι μάλιστα ἀξιοθαύμαστο καὶ ἐνθαρρυντικὸ γιὰ μᾶς, ὅτι ἓνας νέος λαὸς ἀπορρόφησε καὶ ἀφομοίωσε τόσο γρήγορα ἓνα φιλοσοφικὸ ἔργο αἰῶνων. Εἶναι καὶ αὐτὸ μία πρόσθετη ἀπόδειξη, ὅτι ἡ ἰδεοκρατία, ὅσο καὶ ἂν πῆρε στῶς τελευταίους καιροὺς μιὰ γερμανικὴ ἀπόχρωση, στὸ βάθος ὅμως δὲν εἶναι οὔτε τῆς Γερμανίας, οὔτε τῆς Ἰταλίας θέλημα, ἀλλὰ καρπὸς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, πὺν ἔχει τὴ ρίζα του στὸν ἀρχαῖο κλασσικὸ κόσμο.

Ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου καὶ τῆς κοινωνιολογίας τὰ θεμελιωδέστερα προβλήματα πλατεῖα μελετήθηκαν στὸ «Ἀρχεῖο», καὶ μπόρεσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὶς πιὸ σημαντικὰς ἀπὸ τὶς σύγχρονες θεωρίες γιὰ τὸ δίκαιο, τὴν πολιτεία καὶ τὴν κοινωνία τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ πὺν ζοῦσε μὲ τὴν πλάνη πὺς σ' αὐτὰ τὰ πεδία βασιλεύει στὴ συγχρονισμένη ἐπιστήμη μονάχα ὁ ὕλισμός ἢ ὁ θετικισμός.

Μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἐργασία, πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὸ «Ἀρχεῖο» δὲν ἐπέτυχε ἀκόμα τὸ σκοπὸ του. Αἰτία κυριώτερη τούτου δὲν εἶναι μονάχα τὰ ἐμπόδια πὺν ἔβαλαν ἄλλοι ἀπ' ἔξω καὶ πὺν μοιραία συναντοῦσε τὸ «Ἀρχεῖο» σὲ κάθε βῆμα. Τὰ μεγαλείτερα ἐμπόδια ἦτανε μέσα μας. Ἐπρεπε πρῶτα πρῶτα νὰ ξεχάσωμε τὰ σύμβολα καὶ τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὅποια μορφωθήκαμε φιλοσοφικά. Ἐπειτα ἔπρεπε νὰ λησμονήσωμε τὴν εὐχέρεια πὺν ἔχει ἡ φιλοσοφικὴ ὁμιλία σ' ἓνα τόπο φιλοσοφικὰ προηγμένο. Ἐπρεπε νὰ θυσιάσωμε τὴν τέραψη πὺν παρέχει ἡ καθ' αὐτὸ φιλοσοφικὴ ἐπικοινωνία καὶ ἔρευνα καὶ νὰ ἐπιμείνωμε ὄχι στὴν ἀνάπτυξη τῶν συνθετότερων προβλημάτων πὺν βασανίζουν αὐτὸν τὸν καιρὸ τὴν δική μας ἀτομικὴ συνείδηση, ἀλλὰ στὴν ὑπομονητικὴν ἀνάλυση τῶν στοιχείων τῆς φιλοσοφίας. Ὅτι αὐτὴ ἡ ὑποταγὴ σὲ αἰτήματα διδασκτικῆς σκοπιμότητας, εἶναι εὐκολώτερη σὲ κείνους πὺν δὲν βασανίζονται μὲ καθ' αὐτὸ πνευματικὰ προβλήματα, καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ στὴν Ἑλλάδα.

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ κατηγορήσῃ ἀκόμα τὸ «Ἀρχεῖο» γιὰ τὴν περήφανη ἀπομόνωσή του ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ὅπως τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορικῆς μας συνείδησης, τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, τὸ πρόβλημα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Αὐτὴ ἡ ἀπομόνωση ἦταν ἓνα ἐνσυνείδητο γεγονός. Εἶχαμε καὶ ἔχομε τὴν πεποίθηση ὅτι χωρὶς τὴν ἀφομοίωση τῶν βασικῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν εἶναι ἀδύνατο νὰ προχωρήσῃ κανεὶς καὶ στὴν φιλοσοφικὴ ἐρμηνεία τῆς δικῆς μας ζωῆς. Ἀλλοιῶς θὰ πέφταμε στὸν φιλοσοφικὸ καὶ κοινωνιολογικὸ ἐρασιτεχνισμό πὺν μαστίζει τὸν τόπο μας καὶ πὺν ἔχει δυσφημίσει καὶ τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν κοινωνιολογία. Ἡ χειρότερη μορφή τοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ μανία τῆς ἀρνητικῆς κριτι-

κῆς καὶ εἰδικώτερα τῆς βιβλιοκρισίας, πού κατὰ κανόνα δὲν ξεκινάει ἀπὸ συστηματικὰ θεμελιωμένες καὶ ἠθικὰ ὠριμασμένες πνευματικὲς ἀρχές. Βεβαίως θὰ ἀπογοητεύθηκαν πολλοὶ πού περίμεναν ἀπὸ τὸ «Ἄρχεῖο» νὰ τοὺς προσφέρῃ τὴν ἡδονὴν πού χαρίζουν οἱ εὐκολοδιάβαστες αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἐπικρίσεις καὶ ἀντεγκλήσεις. Πῶς ἀντιλαμβάνεται τὸ «Ἄρχεῖο» τὴν ἀληθινὴ κριτικὴ, αὐτὸ καταφαίνεται ἀπὸ δύο κριτικὲς πού μέσα στὰ τρία χρόνια δημοσίεψε. Ἡ πρόθεση τοῦ «Ἄρχείου» ἦταν πρῶτα νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἀπαραίτητο πνευματικὸ χῶρο γιὰ νὰ μπορῇ δικαιωματικὰ ὕστερα νὰ κρίνῃ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων.

Μεγάλο ἐσωτερικὸ ἐμπόδιο στάθηκε καὶ ἡ γλῶσσα. Ὅσοι ἔχουν στενώτερα συνδεθῆ μετὰ τὸ «Ἄρχεῖο» κατηγορήθηκαν ὅτι εἶναι ἀντιδραστικοὶ καὶ καθαρευουσιάνοι. Ἐκεῖνοι πού φρόντισαν νὰ τοὺς κατηγορήσουν ξαίρουν πολὺ καλά ποιά εἶναι ἡ γνώμη τους σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ὅσο γιὰ τὸ «Ἄρχεῖο» γράφεται ἀπὸ ἓνα εὐρὸν κύκλο συνεργατῶν πού ἔχουν ὅλοι δικαιωματικὰ θέσῃ σιὸ μόνο φιλοσοφικὸ βῆμα τοῦ τόπου μας καὶ ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ἔχει τὶς γλωσσικὲς του πεποιθήσεις.

Δυὸ πράγματα μονάχα πρέπει νὰ μὴ λησμονηθοῦν. Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ πρόθεση τοῦ «Ἄρχείου». Τὸ «Ἄρχεῖο» γράφηκε στὴν καθαρεύουσα γιατί μοναδικὸς του σκοπὸς ἦταν νὰ εἰσαγάγῃ ἔννοιες φιλοσοφικὲς καὶ κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ στραφῇ στὸ ἐπιστημονικὸ κοινὸν πού διαβάσει μόνο καθαρεύουσα. Θέτοντας βασικὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα καὶ δίνοντας μ' αὐτὸ κάποιον ἴσως καινούργιο πνευματικὸ περιεχόμενον στὴ ζωὴ μας, τὸ «Ἄρχεῖο» συνέβαλε περισσότερο στὴν ἰδέα τῆς πνευματικῆς ἀνανέωσης τοῦ λαοῦ παρὰ ἂν, σ' ἂν πολλοὺς ἄλλους, ἔδινε γλωσσικὸς δημοτικιστικὸς τύπος καὶ δὲν ἔδινε πνευματικὸ δημοτικιστικὸ περιεχόμενον.

Τὸ δεύτερο ζήτημα πού πρέπει νὰ ξεκαθαρισθῆ εἶναι ἡ σχέση τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς ζωῆς μετὰ τὸ γλωσσικὸν τύπο. Τὸ «Ἄρχεῖο» ἀντιμάχεται φανατικὰ τὴν πρόληψη, τὴν συχνὰ ἀνομολόγητη ὅτι ὅποιος εἶναι δημοτικιστὴς εἶναι καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ ὅτι ὅποιος εἶναι καθαρευουσιάνος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πνευματικὸς ἄνθρωπος.

Ἄν τὸ «Ἄρχεῖο» ἦτανε ὄργανο καιροσκοπῶν θὰ μπορούσε ἀνεξέταστα, ὑπερπηδῶντας ἐπιπόλαια τὶς μεγάλες δυσχέρειες, νὰ προσκολληθῆ στὴν ἀντίληψη πού γιὰ μοναδικὸ κριτήριό της δὲν πῆρε τὴν ἀληθινὴ παιδεία, τὴν βαθύτερη ἐπαφὴ μετὰ τὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὰ ἔξωτερικὰ μόνο γνωρίσματα τῆς ἰδέας τοῦ δημοτικισμοῦ, πού τῆς ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ κρίνῃ ἂν ἓνας ἄνθρωπος εἶναι πνευματικὸς ἢ ὄχι.

Ὅσοι δὲν πιστεύουν στὴ δυνατότητα ἑνὸς νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἀληθινοὶ δημοτικιστὲς. Ὅσοι τὸν δημοτικισμόν τὸν κάνουν ὄργανο τῆς πολιτικῆς προπραγάνδας τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ἢ μεταχειρίζονται τὸν δημοτικισμόν γιὰ νὰ σβύσουν τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ καὶ γενικὰ τὴν ἱστορικὴν μας παράδοση δὲν εἶναι ἀληθινοὶ δημοτικιστὲς. Ὅσοι θυσιάζουν ἢ σμικραίνουν ἢ παραμορφώνουν βαθύτερα ἢ νέα νοήματα

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΡΟΦ. ΔΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ

Ε. Μ. Π. Τ. Π.  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006



για να τὰ χωρέση ὁ ἀδιαμόρφωτος καὶ στενὸς ἀκόμο τύπος τῆς δημοτικῆς, δὲν εἶναι ἀληθινοὶ δημοτικιστὲς.

Ὑστερα ἀπὸ τρίχρονη ἐργασία καὶ πείρα καὶ σύμφωνα μὲ τὶς παραπάνω σκέψεις πιστεύομε πῶς τὸ «Ἀρχεῖο» μπορεῖ νὰ εὐρύνῃ τὸν κύκλο τῆς πνευματικῆς του δράσης καὶ νὰ πλησιάσῃ ἀδίστακτα τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Χωρὶς οὔτε σπιθαμὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀπὸ τὴν καθαρὰ ἐπιστημονικὴν ἔρευνα τὸ «Ἀρχεῖο» εἶναι ἀποφασισμένον νὰ ὑποταχθῇ στὸ αἶτημα τῆς διδακτικῆς σκοπιμότητος καὶ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ δώσῃ, διατηρῶντας τὰ προβλήματα στὸ ἀληθινὸ τους ὕψος, ἓνα φιλοσοφικὸ ἀλφαβητάριον πού θὰ βοηθήσῃ τοὺς νέους τοῦλάχιστον, νὰ πάρουν σὲ τὶς φιλοσοφικὰς μελέτας τὸν σωστὸ δρόμον καὶ νὰ αἰσθανθοῦν τὸ δέος καὶ τὴν εὐθύνην μιστὰ στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς.

Σκοπὸς τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ ἀλφαβηταρίου δὲν θὰ εἶναι νὰ κατεβάσῃ τὶς φιλοσοφικὰς ἔννοιαις στὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τοῦ κοινοῦ νοῦ καὶ μάλιστα τῆς ρωμαίικης ἐξυπνάδας, ἀλλὰ νὰ ἀνεβάσῃ τὸν ἄνθρωπον πού ἔχει φιλοσοφικὸν ἐνθουσιασμὸν στὸ ἀληθινὸ ἐπιστημονικὸν κόσμον πού εἶναι ὁ ἀντίποδας τοῦ κοινοῦ νοῦ καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ ἐκεῖ γιὰ νὰ ἀντικρούσῃ βαθμιαίαι τὶς φιλοσοφικὰς ἔννοιαις σὲ ὅλον τοὺς τὸ μεγαλεῖον.

Τὸ «Ἀρχεῖο» αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του εἰς ὅλους τοὺς συνεργάτας. Ἰδιαιτέρα ὅμως εὐγνωμονεῖ τοὺς ξένους γιὰ τὴν πολύτιμην καὶ ἀφιλόκερδην συμβολήν τους στὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον.

ΤΟ "ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ  
ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.,

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

## ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΟΜΩΝ ΤΟΥ "ΑΡΧΕΙΟΥ"

### α) Συστηματική φιλοσοφία.

- Ἡ ἔννοια τῆς φιλοσοφίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ I. N. Θεοδωρακοπούλου, τόμ. Α', τευχ. 1, σελ. 49—79.
- Τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα τῆς αἰσθητικῆς ὑπὸ Franz Böhm, τόμ. Α', τευχ. 2, σελ. 149—158.
- Φιλοσοφία καὶ Ψυχολογία ὑπὸ I. N. Θεοδωρακοπούλου, τόμ. Α', τευχ. 3, σελ. 311—354.
- Φιλοσοφία τῆς παιδείας ὑπὸ I. N. Θεοδωρακοπούλου, τόμ. Β', τευχ. 1, σελ. 15—43.
- Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ Β. Ἀντωνιάδη, τόμ. Β', τευχ. 2, σελ. 141—175, τόμ. Β', τευχ. 3, σελ. 305—334.
- Ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας στὴν συστηματικὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ I. N. Θεοδωρακοπούλου, τόμ. Β', τευχ. 2, σελ. 175—191.
- Νεώτεραι ἀντιλήψεις εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ Π. Ζερβοῦ, τόμ. Β', τευχ. 3, σελ. 257—271.
- Ὁ ῥυθμὸς τῆς διανοήσεως ὑπὸ Ραφαήλ Δήμου, τόμ. Γ', τευχ. 1, σελ. 7—27.
- Περὶ πειθοῦς ὑπὸ Ραφαήλ Δήμου, τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 113—129.
- Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ζωὴ του ὑπὸ I. N. Θεοδωρακοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 3, σελ. 242—301 καὶ τόμ. Γ' τευχ. 4, σελ. 375—410.

### β) Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας.

- Ἡ αἰωνία νεότης τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Heinrich Rickert, τόμ. Α', τευχ. 1, σελ. 7—25.
- Ἡ Ἑλληνικὴ ἰδέα ὑπὸ Erich Frank, τόμ. Α', τευχ. 1, σελ. 25—49.
- Τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα τῆς συγχρόνου ἰταλικῆς φιλοσοφίας ὑπὸ Guido Calogero, τόμ. Α', τευχ. 2, σελ. 159—182.
- Ὁ Γερμανικὸς ἰδεαλισμὸς καὶ αἱ ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι ὑπὸ Π. Κανελλοπούλου, τόμ. Α', τευχ. 2, σελ. 183—201.
- Πλωτίνια προβλήματα ὑπὸ Guido Calogero, τόμ. Α', τευχ. 3, σελ. 355—370.
- Φιλοσοφία τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῇ γερμανικῇ ἰδεοκρατίᾳ ὑπὸ August Faust, τόμ. Α', τευχ. 4, σελ. 381—490.
- Ἡ ποινὴ κατὰ Πλάτωνα ὑπὸ Χ. Ν. Τζωρτζοπούλου, τόμ. Α', τευχ. 4, σελ. 421—440.
- Ἡ νοοτροπία τῆς προσωκρατικῆς φιλοσοφίας ὑπὸ Ernst Hoffmann, τόμ. Β', τευχ. 1, σελ. 3—15.
- Ἡ φιλοσοφία τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῇ γερμανικῇ ἰδεοκρατίᾳ ὑπὸ August Faust, τόμ. Β', τευχ. 1, σελ. 43—101, τόμ. Β', τευχ. 2, σελ. 191—228, τόμ. Β', τευχ. 3, σελ. 271—305.
- Τὸ ἰδεῶδες τῆς μορφώσεως κατὰ τὸν Περικλέα ὑπὸ Ernst Hoffmann, τόμ. Β', τευχ. 4, σελ. 385—401.
- Τὸ ἔργον τοῦ Giorgio del Vecchio εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἰδεοκρατίας ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ F. A. Gastiglia, τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 129—150.
- Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ὑπὸ I. N. Θεοδωρακοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 171—185.
- Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος ἀνθρωπολογία ὑπὸ Β. Ἀντωνιάδου, τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 185—200 καὶ τόμ. Γ', τευχ. 3, σελ. 301—319.
- Ἐγελιανοὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Γ. Κ. Γρατσιάτου, τόμ. Γ', τευχ. 3, σελ. 225—242.



### γ) Φιλοσοφία τοῦ δικαίου

- Φιλοσοφία καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου ὑπὸ Κ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Α', τευχ. 1, σελ. 79—113.
- Ἡ νομικὴ ὡς ἐπιστήμη καὶ ὡς τεχνικὴ ὑπὸ Κ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Α', τευχ. 2, σελ. 202—251.
- Στοιχεῖα γενικῆς θεωρίας τῆς πολιτείας ὑπὸ Hans Kelsen, τόμ. Α', τευχ. 3, σελ. 261—297 καὶ τόμ. Α', τευχ. 4, σελ. 441—497.
- Τὰ μεθοδολογικὰ προβλήματα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου ὑπὸ Θ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Β', τευχ. 1, σελ. 101—115.
- Αἱ φιλοσοφικαὶ βάσεις τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὑπὸ Κ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Β', τευχ. 1, σελ. 115—140.
- Ἡ στρουφή πρὸς τὴν μεταφυσικὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ δικαίου τοῦ Julius Binder ὑπὸ Carl Larenz, τόμ. Β', τευχ. 3, σελ. 331—373.
- Ἡ σύγχρονος γερμανικὴ ἐπιστήμη τοῦ πολιτειακοῦ δικαίου ὑπὸ L. Leibholz, τόμ. Γ', τευχ. 4, σελ. 345—375.
- Τὰ σύγχρονα πνευματικὰ ρεύματα εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δημοσίου δικαίου ὑπὸ Θ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Γ', τευχ. 4, σελ. 410—443.

### δ) Κοινωνιολογία καὶ ἱστορία τῆς κοινωνιολογίας.

- Ἡ κοινωνιολογία τοῦ A. Comte καὶ κριτικὴ τῶν γνωσεολογικῶν προϋποθέσεων αὐτῆς ὑπὸ Π. Κανελλοπούλου, τόμ. Α', τευχ. 1, σελ. 113—147.
- Ἡ κοινωνιολογία ὡς πεδῖον ἐρεῦνης καὶ ὡς μάθημα πανεπιστημιακὸν ὑπὸ Leopold v. Wiese, τόμ. Α', τευχ. 3, σελ. 298—310.
- Ἡ οἰκονομία καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ Π. Κανελλοπούλου, τόμ. Β', τευχ. 4, σελ. 445—480.
- Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ κοινωνία ὑπὸ Π. Κανελλοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 150—171.

### ε) Φιλολογία.

- Φιλολογία καὶ Ζωὴ ὑπὸ Ἰωάν. Συκουτρῆ, τόμ. Β', τευχ. 4, σελ. 401—445.
- Friederich Gundolf ὑπὸ Π. Κανελλοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 1, σελ. 1—7.
- Ὁ ποιητὴς καὶ ἡ μυθικὴ παράδοση ὑπὸ I. Κακριδῆ, τόμ. Γ', τευχ. 4, σελ. 443—471.

### στ) Κριτικά.

- Φιλοσοφικῶν ἐλέγχων ἔλεγχος ὑπὸ Θ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Β', τευχ. 2, σ. 228—254.
- Τὸ ἔργον τοῦ Carl Larenz καὶ ὁ ἐγελιανισμὸς ἐν τῷ δικαίῳ ὑπὸ Κ. Δ. Τσάτσου, τόμ. Β', σελ. 362—372.
- Ὁ Ἐλευθερόπουλος καὶ ἡ κοινωνιολογία του ὑπὸ Π. Κανελλοπούλου, τόμ. Β', τευχ. 4, σελ. 480—520.
- Τὰ φιλοσοφικὰ κείμενα στὰ χέρια τῶν σχολαστικῶν ὑπὸ I. Ν. Θεοδορακοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 1, σελ. 27—63.
- Studi Sull' Eleatismo - Guido Calogero ὑπὸ Μ. Τ., τόμ. Γ', τευχ. 1, σελ. 63—73, τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 211—217.
- Κ. Λογοθέτη, Ἡ φιλοσοφία τῶν πατέρων τοῦ μέσου αἰῶνος ὑπὸ I. Ν. Θεοδορακοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 1, σελ. 73—94.
- Lévy-Bruhl: Le surnaturel et la nature dans la mentalité primitive ὑπὸ Μ. Τ., τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 200—211.
- B. Tatakis: Panétius de Rhodes ὑπὸ Μ. Τ., τόμ. Γ', τευχ. 2, σελ. 217—219.
- A. S. Eddington, The Nature of the physical world ὑπὸ Μ. Τ., τόμ. Γ', τευχ. 3, σελ. 319—329.
- Λουκᾶ Δαράκη, Ἀπὸ τῆ Φύσῃ πρὸς τὸ θεό, ὑπὸ I. Ν. Θεοδορακοπούλου, τόμ. Γ', τευχ. 3, σελ. 329—335.